

بررسی دیدگاه بزرگسالان (کشاورزان) در رابطه با برنامه های آموزش ترویجی مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان بوشهر

محبت منبری^۱، علیرضا عصاره
۱- کارشناس ارشد برنامه ریزی آموزشی

چکیده

در این تحقیق هدف بررسی و ارزشیابی اثر بخشی آموزش های ترویجی انجام شده توسط مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان بوشهر به کشاورزان و دامداران در سال زراعی ۹۰-۸۹ بود. در این پژوهش جمعا ۱۶۵ نفر کشاورز و دامدار که در دوره های آموزشی و ترویجی گزارش شده توسط جهاد کشاورزی شرکت نموده اند مورد مطالعه قرار گرفتند. در راستای تحقیق اهداف تحقیق، از دو پرسشنامه طراحی شده توسط محقق با ضریب القای ۰/۸۶ و ۰/۹۲ استفاده شد. محقق پس از توزیع پرسشنامه ها بین فراگیران و آموزشیاران و تجزیه و تحلیل داده ها در خصوص اثر بخشی دوره های آموزشی به روش مجذور به این نتیجه رسید که نگرش کشاورزان و دامداران نسبت به این دوره ها مثبت می باشد. همچنین محقق بر اساس نتایج حاصله از تجزیه و تحلیل داده های پرسش نامه ها در خصوص کیفیت آموزش بر حسب گروه های سنی، سطح تحصیلات و مدت فعالیت که از روش تحلیل واریانس یک طرف محاسبه گردید مشخص شد که گروه سنی ۵۰-۳۰ سال نسبت به سایر گروه های سنی بهره برداری بیشتری از دوره ها نموده ند و بین فراگیران از لحاظ نگرش نسبت به کیفیت دوره های آموزشی تفاوت معنی داری وجود ندارد.

واژگان کلیدی: آموزش بزرگسالان، اثر بخشی آموزش، کیفیت آموزش

مقدمه

آموزش بزرگسالان به کلیه فرایندهای آموزشی سازمان یافته برای افرادی اطلاق می گردد که در جامعه بزرگسال خوانده می شوند و به منظور ایجاد تغییر در رفتار یا گرایش های آنان از نظر رشد و تکامل شخصی و مشارکت در توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی صورت می گیرد (شفیعی، ۱۳۸۶). آموزش در جوامع روستایی به منظور افزایش مهارت های فنی در بخش کشاورزی و توسط نهادها و ارگان های وابسته به سازمان ها و مراکز تخصصی جهاد کشاورزی صورت می پذیرد. این نوع آموزش ها اصطلاحا ترویج نامیده می شود (اوکسلی و کارفورث، ۱۹۸۳). اثر بخشی آموزش های انجام شده در دو بخش عمده یعنی عوامل مرتبط با آموزش دهنده و عوامل مرتبط با آموزش گیرنده مطرح است. ایجاد یک برنامه آموزشی جهت روستائیان از دو بخش تشکیل گردیده است:

یکی مدیریت و برنامه ریزی و دیگری، اجرای آموزش. عدم اطلاع رسانی به موقع، عدم تشخیص تفاوت بین افراد شرکت کننده با سایرین، بی تفاوتی مسئولین در نحوه ی اجرای کلاس ها می تواند اثر بخشی آن را کاهش داده و از طرفی ملموس بودن فواید این دوره ها خصوصا در افزایش درآمد

آموزش دیدگان باعث افزایش اثر بخشی آن و ایجاد انگیزه و افزایش مشارکت در دوره های بعدی خواهد گردید. (ا.ج.کی.سونگ، ۱۹۹۱) همچنین برخی از عوامل مرتبط با آموزش گیرنده نیز در فرایند اثر بخشی می تواند موثر باشد از جمله شرایط روحی و روانی آنان جهت مشارکت در کلاس ها و زمان مناسب اجرای دوره متناسب با فصل کشت و کار (نادلر، ۱۹۸۲). ارزشیابی دوره های آموزشی ترویجی اهمیت فراوانی دارد، چرا که تامین هزینه های آموزش ترویجی از طریق اعتبارات دولتی مستلزم اثر بخشی آنهاست. (کیامنش، ۱۳۸۶).

هدف از ارزشیابی یک برنامه ترویجی روستایی انجام بررسی های مداوم به منظور استفاده از نتایج حاصله برای جهت بخشیدن به فعالیت های بعدی و کمک در تعیین درجه شاخص به منظور دستیابی و تحقق هدف هاست. (اوکسلی و گافورث ۱۹۸۳).

بزرگسالان روستایی به دلیل دور بودن از کانون های آموزشی و مشغله کاری معمولاً از دسترسی به تحقیقات و نتایج جدید علمی در مضیقه بوده، به همین دلیل تغییر شیوه کار آنها از سنتی به مدرن نیاز به آموزش های ترویجی برنامه ریزی شده دارد. در مطالعه ای که توسط سلمان زاده با عنوان کشاورزی پایدار رهیافتی در توسعه کشاورزی کشور و رسالتی برای ترویج ایران انجام شده، تنگناهای سنتی و صنعتی در ابعاد اقتصادی - اجتماعی و زیست محیطی بررسی شده و ترویج کشاورزی را به عنوان یک نهاد آموزشی در کشاورزی پایدار مورد توجه قرار داده است (سلمان زاده، ۱۳۷۰).

در مطالعه دیگر توسط کرمی بر روی یک نمونه ۳۶۲ نفری از زارعین استان فارس انجام داده در یافته است که تغییرات تکنولوژیک در تحقیق و ترویج کشاورزی، رهیافتی موثر در درک و حل مسایل نظام زراعی به خصوص مسایل زارعین خرده پانمی باشد (کرمی ۱۳۷۰).

در مطالعه ای که توسط درخشان انجام شده، هدف اصلی ترویج را تغییر مطلوب در رفتار فراگیران بیان کرده است (درخشان، ۱۳۷۰) روانشناسی ترویج نیز عنوان مطالعه دیگری است که کرباسیون در آن ترویج را یک علم بین رشته ای عنوان کرده و هدف از آن را رشد و تکامل همه جانبه افراد در زمینه کشاورزی و نهایتاً بالا رفتن سطح زندگی آنهاست که علاوه بر کشاورزی از عواملی از قبیل روانشناسی، مدیریت، اقتصاد و جامعه شناسی سود جسته است (کرباسیون، ۱۳۷۸).

پاول فریر از اولین کسانی است که سیستم کلاسیک ترویج را مورد انتقاد قرار داد و سیستم نوین ترویج را بر اساس ارتباط دو جانبه افکار و اطلاعات بین مروجین و زارعین بیان کرد (فریر، ۱۹۷۰).

در مطالعه ای که توسط گراس در خصوص آموزش بزرگسالان انجام شده، وی معتقد است مطالب و هر برنامه درسی را تا جایی که ممکن است باید از نقطه ای که فراگیران قرار دارند و با تجربه ای که به همراه دارند و بکارگیری شیوه هایی که آنها انجام می دهند شروع کرد (گراس، ۱۹۸۶). همچنین اوکسلی و گافورث در مطالعه ای بیان کرده اند: نوع خاصی از ترویج که همگانی و جهانی باشد وجود ندارد اما می توان مجموعه ای از فعالیت ها، شیوه ها و روش های علمی را که اساس اقتصاد روستایی را بنیان می کنند ترویج نامید (اوکسلی و گافورث، ۱۹۸۹).

اهداف تحقیق

این پژوهش در رستای بررسی میزان کیفیت دوره ها و آموزش های ترویجی مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان بوشهر به بررسی میزان مشارکت فراگیران و استقبال آنان از این دوره ها و نیز میزان تاثیر آنها بر مهارت کشاورزان و دامداران می پردازد و اثر بخشی آن را در بهبود و رفع مشکلات حرفه ای کشاورزان و دامداران تحت پوشش آنان از طریق دریافت این مهارت ها دنبال می کند.

روش تحقیق

از آنجایی که با استفاده از نگرش سنج، اثربخشی آموزش دوره های آموزشی مورد مطالعه قرار گرفته تحقیق از نوع پیمایشی (survey) است و از سوی دیگر جهت ارزشیابی اثر بخشی آموزشی های مذکور مقایسه بین کشاورزان و دامداران آموزش دیده با سایر کشاورزان و دامداران صورت گرفته، از این رو تحقیق حاضر از نوع علی-مقایسه ای (comparative research) با استفاده از پرسشنامه بوده است. جامعه آماری ۳۰۰ نفر می باشد که طبق جدول مورگان حجم نمونه ۱۶۵ نفر برآورد گردیده است که به نسبت تقریباً مساوی از دو گروه مورد مطالعه انتخاب شده اند. به کلیه مدرسان دوره های آموزشی نیز پرسشنامه تحقیقاتی داده شد.

نتایج و بحث

در این بخش از پژوهش مهمترین هدف های دوره های آموزش ترویجی جهاد مورد بررسی قرار گرفتند. که ابتدا ضرایب همبستگی میان اهداف آموزشی دوره های آموزشی سازمان جهاد کشاورزی محاسبه شد و سپس بعد از اطمینان از معنی داری سطوح ضرایب محاسبه شده، ضرایب رگرسیون محاسبه گردید. تا نتایج آن در جداول ۱ و ۲ آورده شده است. نتایج نشان می دهد که به ترتیب حل مسائل و مشکلات کاری و آموزش روش های نوین کشاورزی و دامداری مهمترین اهداف آموزشی ترویجی سازمان جهاد کشاورزی می باشد.

جدول ۱- نتایج حاصل از ضریب همبستگی

سطح معنی داری	ضریب همبستگی	آماره	اهداف دوره های آموزشی
۰/۰۰۰۱	۰/۵۱		آموزش روش های نوین کشاورزی دامداری
۰/۰۰۰۱	۰/۴۲		افزایش مهارت ها و کارایی
۰/۰۰۰۱	۰/۴۴		فعالیت های تولیدی و بهبود ارتقا
۰/۰۰۰۱	۰/۳۵		بهبود ارائه خدمات به شرکت کنندگان
۰/۰۰۰۱	۰/۵۵		حل مسائل و مشکلات کاری کشاورزان و دامداران

معنی دار در سطح ۰/۰۵ ** معنی دار در سطح ۰/۰۱

جدول ۲- نتایج حاصل از ضرایب رگرسیون پیرامون قدرت پیش بینی متغیرهای مورد مطالعه

سطح معنی داری	L	ضریب استاندارد شده	ضریب استاندارد نشده		R ²	R	آماره
		B	خطای استاندارد	متغیر			
۰/۰۰۰۱	۱۰/۸	۰/۴۸۲	۰/۵۲	۵/۳	۰/۲۶۰۱	۰/۵۱	آموزش روش های نوین کشاورزی و دامداری
۰/۳۷۵	۰/۸۸	۰/۰۴۸	۰/۶۸	۰/۱	۰/۱۷۶	۰/۴۲	افزایش مهارت ها و کارایی
۰/۰۷۶	۱/۷۸	۰/۰۹۴	۰/۵۸	۱/۳	۰/۱۹۳۶	۰/۴۴	فعالیت هایی تولیدی و بهبود و ارتقا
۰/۰۰۰۱	۴/۶۶	۰/۲۵۵	۰/۶۶	۳/۰۹	۰/۱۲۲۵	۰/۳۵	بهبود ارائه خدمات به شرکت کنندگان
۰/۰۰۰۱	۱۰/۶۷	۰/۵۲۱	۰/۴۷	۴/۹۶	۰/۳۰۲۵	۰/۵۵	حل مسائل و مشکلات کاری کشاورزان و دامداران

بر اساس نقطه برش تعیین شده نگرش کشاورزان و دامداران نسبت به اثر بخشی دوره های آموزشی برگزار شده در دو سطح مثبت و منفی مورد بررسی قرار گرفته که با توجه به نتایج بدست آمده در جدول ۳ نگرش ایشان به طور معنی داری مثبت می باشد.

جدول ۳- نگرش کشاورزان و دامداران نسبت به دوره های آموزشی

درصد	فراوانی	آماره
درصد	تعداد	نگرش
۷۰	۲۱	مثبت
۳۰	۹	منفی
۱۰۰	۳۰	کل

$$X^2=4.8df=1 p<0.028$$

همچنین در این پژوهش نگرش آموزشیاران نسبت به کیفیت برنامه های آموزشی بر اساس نقطه برش تعیین شده در دو سطح مثبت و منفی مورد بررسی قرار گرفت که طبق نتایج بدست آمده در نگرش آموزشیاران نیز نسبت به کیفیت برنامه های آموزشی به طور معنی داری مثبت ارزیابی شده است.

جدول ۴- نگرش آموزشیاران در خصوص کیفیت برنامه های آموزشی

تعداد مورد انتظار		آماره نگرش
درصد	تعداد	
۸۹/۵	۱۷	مثبت
۱۰/۵	۲	منفی
۱۰۰	۹	کل

$$X^2=11.84df=1 p<.00 \text{ در سطح } 0/05 \text{ معنی دار } ** \text{ در سطح } 0/01 \text{ معنی دار } p<.00$$

این یافته ها حاکی از این است که دوره های آموزشی ترویجی سازمان جهاد کشاورزی از کیفیت و اثر بخشی برخوردار است. به منظور تعیین کیفیت آموزش و میزان رضایت مندی از دوره های آموزشی از روش ضریب همبستگی پیرسون، برای مقایسه کشاورزان و دامداران آموزش دیده و مورد آموزش قرار نگرفته و همچنین مقایسه بین کشاورزان و دامداران نسبت به کیفیت دوره های آموزشی از روش آزمون t و به منظور تعیین اثر بخشی و بهره وری از دوره های آموزشی بر حسب گروه های سنی، تحصیلات و مدت فعالیت از روش تحلیل واریانس یکطرفه استفاده گردیده است. با توجه به ضریب همبستگی $r=0/74$ بین کیفیت دوره های آموزشی و رضایت مندی از دوره های مذکور رابطه معنی داری در دو سطح $P<0/00$ وجود دارد. همچنین این رابطه در مورد کشاورزان و دامداران آموزش دیده با سایرین به میزان $p<0/0001$ و بر حسب گروه های سنی به میزان $p<002$ در دو سطح معنی دار می باشد. اما با توجه به نتایج حاصله در خصوص سطح تحصیلات $p<0/63$ و سابقه فعالیت $p=0/91$ این رابطه معنی دار نمی باشد.

نتیجه گیری و پیشنهادات

این پژوهش نشان داد که مهمترین اهداف آموزشی و ترویجی دوره های آموزشی مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان بوشهر به ترتیب حل مشکلات کاری، آموزش روش های نوین کشاورزی و دامداری و ارائه خدمات به شرکت کنندگان می باشد، همچنین کشاورزان و دامداران از برنامه های آموزشی ارائه شده رضایت داشته و کیفیت ارائه آنها را در سطح مطلوبی می دانند و نیز نگرش آموزش یاران نسبت به کیفیت برنامه های آموزشی بطور معنی داری مثبت ارزیابی شده که بدیعی است چنانچه برنامه ها از سوی آموزشیاران با کیفیت برگزار شود نگرش افراد مورد نظر مثبت خواهد بود. یکی از ملاک های اثر بخشی

آموزشی مقایسه بین گروه های متفاوت است، با توجه به مقایسه ای که میان افراد آموزش دیده و افراد آموزش ندیده صورت گرفت مشخص شد که افرادی که دوره های آموزشی را گذرانده اند از مهارت و کارایی بیشتری برخوردارند. افرادی که داوطلبانه در دوره های آموزشی مدیریت جهاد کشاورزی شرکت می کنند از انگیزه بیشتری برای ارتقا مهارت خود برخوردارند که همین امر در کارایی آنها تاثیر مثبتی به جای می گذارد این تفاوت عملانی نیز در میزان تولید و نیز بهره وری تولید کنندگان از عوامل تولید قابل مشاهده می باشد. یافته های آزمون ها نشان داد در استفاده از دوره های آموزشی دامنه سنی تاثیر داشته به نحوی که این دوره ها برای سنین بین ۳۰-۵۰ سال نسبت به کشاورزان و دامداران که سن آنها بالای ۵۰ سال بوده است موثرتر می باشد. اما بین فراگیران با توجه به میزان تحصیلات و مدت فعالیت (سابقه کار) تفاوت معنی داری وجود ندارد.

این بدین معنی است که سطح آموزشی این دوره ها برای حداقل سطح تحصیلات و بدون توجه به تجارب کاری افراد شرکت کننده برگزار می گردد با توجه به این یافته ها به منظور هر چه بهتر برگزار شدن این دوره ها پیشنهادت زیر ارائه می گردد:

* برگزاری کلاس های مجزا برای گروه های سنی متفاوت

* برگزاری کلاس های مجزا جهت فراگیران با سطح تحصیلاتی متفاوت، زیرا آموزشیاران جهت فهم بهتر مطالب به وسیله افراد با تحصیلات پائین تر ناگزیرند بار علمی دوره ها را کاهش دهند در واقع افراد تحصیل کرده قادر به درک دوره های تخصصی تر نسبت به افراد کم سواد می باشند.

* طبقه بندی فراگیران با توجه به سابقه کار و تجربه در زمینه فعالیت های تولیدی جهت ارائه خدمات آموزشی

* برگزاری کلاس ها به صورت عملی و در مکان های تولید

* افزایش کلاس ها از نظر کمی با توجه به تاثیر آموزش ها در توانمند سازی کشاورزان و دامداران

* توجه بیشتر مسئولان حوزه مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان بوشهر به حل مسایل کاری و ارائه خدمات بیشتر و بهتر به شرکت کنندگان در کلاس ها تا بدین ترتیب انگیزه افراد جهت حضور در این دوره ها افزایش یابد.

منابع مورد استفاده

- ۱- اچ.کی، سونگ ۱۳۷۰. روش های آموزش انفرادی و گروهی در ترویج، مرجع ترویج کشاورزی، ترجمه اسماعیل شهبازی و احمد حجاران
- ۲- اوکلی، پیتر و گافورث، کرسٹوفر ۱۳۶۹، راهنمای آموزش ترویج. ترجمه محمد حسین عمادی
- ۳- سازمان ترویج کشاورزی ۱۳۷۱. ششمین سمینار علمی ترویج کشاورزی.
- ۴- سازمان تحقیقات آموزش و ترویج کشاورزی ۱۳۷۳. مجموعه مقالات هفتمین سمینار علمی ترویج کشاورزی.
- ۵- شفیعی، ناهید ۱۳۸۶. مبانی آموزش بزرگسالان

منابع لاتین

- 6- Caffarella, Rosemary. (2010). Planning program for adult learners, second edition.
- 7- Coombs, P.H & Ahmad, M. (1974). Attaching rural poverty?: how non.

- 8- Groos ,K.P. (1986) adult as learners :in creasing participation and facilitating learning san. Francis co. CA:jossey baass.
- 9- Leagan ,P.J (1971). Behavioral changing agriculture
- 10-Rogres ,A (1992) .adults learning for development London : cassell.

Archive of SID